

LES PEDRES DE LA REINA O ELS QUADRES DEL BARÓ, AQUESTA ÉS LA QÜESTIÓ

Thyssen, un magnat a Pedralbes

Els quadres del baró Thyssen, que quedaran instal·lats durant deu anys a Pedralbes, són, en aquest moments, objecte d'una forta polèmica. La qüestió que enfronta els experts i les institucions són les modificacions que ha de patir el monestir perquè la col·lecció disfruti d'unes condicions òptimes pel que fa a seguretat i conservació.

Pep Solervicens

Va ser una reina, Elisenda de Montcada, qui va decidir fundar un monestir per al seu recés espiritual, això era al s. XIV i del recés se'n va dir monestir de Pedralbes.

Ha estat molt més tard que un baró ha decidit deixar una part de la seva col·lecció de quadres al monestir que la reina va fundar, el baró es diu Thyssen, la col·lecció porta el seu nom i la deixa a Pedralbes per uns deu anys, que ja se sap que els amors dels barons no són mai gaire duradors.

I aquest estiu ha estat la seva baronessa, Tita Cervera, qui impacient ha declarat que o les pedres donen el sí als quadres del baró o el matrimoni de quadres i pedres es desfà abans de començar. I és que el noviatge entre les pedres de la reina i els quadres del baró no ha estat del tot plàcid.

Que on fins ara hi havia un formidable monestir gòtic ara hi hagi també una prestigiosa col·lecció pictòrica sembla bé a tothom, però passa que els quadres són vulnerables i calen tots els mitjans imaginables per a protegir-los de les humitats, els freds, les calors i també dels lladregots, que d'especialistes en obres d'art no fa gaire que en rondaven per la Fundació Miró.

Les pedres de Pedralbes tenen un gruix d'uns cinquanta centímetres i no garanteixen la conservació de la col·lecció de

pintures, per això s'hauran de col·locar uns plafons especials paral·lels a les pedres seculares d'un gruix d'uns deu centímetres, de manera que el quadre pugui tenir la mateixa temperatura pel davant i pel darrere. Però tot no s'acaba aquí, cal instal·lar-hi també un complex sistema de seguretat i de refrigeració els conductes dels quals han de passar per dalt i per sota de l'edifici.

És per això que un equip de tècnics, l'anomenat taller Bofill, s'ha encarregat de fer uns avantprojectes de remodelació del monestir. Els avantprojectes, però, han de rebre l'aprovació de l'església, propietària de l'edifici, i finalment els ha d'aprovar la Generalitat, encarregada de vetllar pel patrimoni artístic del Principat. D'avantprojectes, el taller Bofill n'ha fet quatre però només dos —els parells, el segon i el quart— han arribat a mans de la Generalitat i tots dos han rebut un no per resposta.

Per a Antoni Navarro, arquitecte de la Direcció General del Patrimoni Artístic de la Generalitat de Catalunya: «si porten la col·lecció Thyssen a Pedralbes deu ser per la bellesa arquitectònica i per l'antiguitat del monestir, però després resulta que ens tiren una paret a terra, d'altres ens les amaguen amb plafons, ens aixequen el terra, ens fan un paviment nou, ens treuen l'enteixinat del segle XVI que hi ha en una part del monestir, ens

aixequen l'única part de coberta gòtica que tenim... Aleshores, ¿què queda de Pedralbes? ¿Per això van triar el monestir per exposar la col·lecció?», de seguida ell mateix admet, però, que l'argumentació és demagògica.

Segons la Generalitat, els avantprojectes presentats «són una agressió injustificada per al monestir» i, és més, «atempten contra el que és un monestir, un monestir gòtic i franciscà» i intenten enganyar, culturalment, els visitants.

Marbre sobre gòtic franciscà

La Direcció General del Patrimoni Artístic va aprovar fa una setmana tres projectes més presentats per l'ajuntament i aquesta sembla ser la tònica habitual; no hi ha, per tant, segons la Generalitat, cap voluntat de posar entrebancs als plans de l'Ajuntament de Barcelona. «Nosaltres no som els clàssics funcionaris, tenim sensibilitat artística i històrica» afegeix Antoni Navarro i, tot matisant unes declaracions de l'alcalde de la ciutat, Pasqual Maragall, nega que el registre d'entrada de la direcció general hagués estat tancat a l'agost, «el quart avantprojecte del taller Bofill, el segon que ha rebut aquesta direcció general, va arribar el mes de setembre i es va analitzar per procediment extraordinari, només en quinze dies».

Tita, des del seu casament, ha estat la principal impulsora perquè part de la col·lecció Thyssen vingués a l'estat espanyol.

L'avantprojecte del taller Bofill preveu reformes a tres espais del monestir, tots tres a la planta baixa, l'antiga sala capitular del monestir, un espai que tècnicament anomenen l'abadia i que es troba entrant a mà esquerra, els dormitoris, que són a l'altra banda del claustre, i la sala de la reina.

Com per terra han de passar els conductes de refrigeració i seguretat, s'haurà de canviar el nivell d'aquests tres espais. La Generalitat hi està d'acord, però el nou paviment que ha de substituir l'actual, de terra cuita, serà segons l'avantprojecte un paviment de marbre estil clàssic —el neoclassicisme sembla ser l'estil preferit de Ricard Bofill— de manera que, segons Antoni Navarro, hi hauria una «greu contradicció històrica, no saben què és el gòtic i encara menys el gòtic franciscà» i, tot i reconèixer que el marbre faria molt de goig, les alternatives que ha donat la Generalitat són o bé reproduir el paviment actual del monestir o bé posar-hi pedra «i si no —afegeix l'arquitecte—, que facin una instal·lació ben moderna, que tothom vegi que allò no és històric, que és modern, aleshores no enganyen ningú ni barregen dos estils històrics oposats».

Parets a terra

A l'espai anomenat abadia pensen instal·lar-hi un elevador per pujar i baixar els quadres i una passera elevada per poder-los moure; per a fer això l'avantprojecte preveu tirar a terra una paret per engrandir l'espai i, de passada, eliminar dues capelles de dia que hi havia a la sala i traslladar-ne les pintures del s. XIV que ara hi ha. Segons els tècnics de la Generalitat, la paret que volen tirar a terra és del s. XIV mentre que la que conserven —la que comunica amb l'antiga infermeria del monestir— és afegida al s. XVI i, doncs, a part de tirar a terra una de les parts originàries del monestir, «falsegen la història, creen un espai fals, que no ha existit mai, és conceptualment un error greu». La paret, per tant, segons els tècnics de la Generalitat, no pot tirar-se a terra.

Amb l'elevador també es destrueixen dues capelles de dia, «un dels aspectes més encisadors del monestir, i no tant pel seu valor artístic com perquè mantenen viva la mecànica sociològica de la vida monàstica», ens diu Antoni Navarro. Les capelles de dia, que són del s. XVI, se les feien construir les mateixes monges fora del dormitori i s'hi feien posar l'escut heràldic de la família —els Cardona, els

Torrelles—, amb elles es pot veure la mecànica monàstica de l'època.

Pel que fa a les pintures, que són del segle XIV, la Generalitat vol «traslladar-ne el mínim i imprescindible» perquè traslladar vol dir perdre una part de la seva integritat. El primer avantprojecte que va arribar a mans de la Generalitat preveia, a més, la construcció d'una ostentosa escala en aquesta sala, l'escala ha estat eliminada del segon avantprojecte presentat.

El dormitori i la sala de la reina sembla que són els llocs destinats a exposar els quadres. Es tracta d'una sala molt extensa, la fragmentació de la qual és dels anys quaranta i tothom està d'acord que —aquesta divisió— s'ha de tirar a terra, fet això, s'obren uns quants punts de conflicte entre el taller Bofill i els tècnics de la Generalitat.

Salvar els quadres, ofegar les pintures

Per garantir la temperatura i la humitat necessàries per a la conservació dels quadres cal instal·lar uns panells estucats que hauran de forrar les parets actuals, però l'avantprojecte pretén forrar materialment tota la sala i sota l'enguixat de les parets hi ha unes pintures del s. XIV que seria possible restaurar, amb l'avantprojecte actual les pintures quedarien enmig d'una cambra d'aire idònia per als quadres del baró, però que acabaria amb les pintures gòtiques de la sala. Els plafons fan uns deu centímetres, enmig hi ha d'haver la cambra d'aire, i si a això afegim que una paret medieval no és mai totalment llisa, forrar la sala amb aquests plafons vol dir menjar-se bona part de les mènsules gòtiques, les parts que sobresurten de les columnes i sostenen els arcs del sostre, i a més, l'avantprojecte no especifica com solucionarà els acords, els encaixaments o creuaments quan a la paret que es vol forrar hi ha una porta o una finestra, i aquests haurien de ser molt complexos.

Per solucionar tot això la Generalitat proposa posar uns plafons reduïts entre les columnes, de manera que els arcs i les mènsules es puguin veure i prou separats de la paret, de les pedres, perquè aquestes puguin seguir lluint les seves pròpies pintures gòtiques, així no hi ha complexos problemes amb els acords i —insisteix Antoni Navarro— «no es ven per medieval una cosa moderna, no es tergiversa la història perquè tothom podrà veure que els plafons són postissos, so-

breposats per tal de conservar els quadres, però que les parets del monestir no eren així».

Les monges tenien fred

Un altre punt de conflicte és el sostre. El sostre del dormitori té un enteixinat de fusta del segle XVI —afegit, per tant— que tapa els antics arcs diafragmàtics gòtics. L'avantprojecte del taller Bofill pretén conservar l'antic espai gòtic i, per tant, elimina l'enteixinat. El director general del Patrimoni Artístic de la Generalitat afirma categòricament que l'enteixinat es queda on és, «és matèria innegociable», i la raó que dona és que d'arcs diafragmàtics gòtics se'n poden veure a Poblet, al Tinell, a les Drassanes de Barcelona... mentre que l'enteixinat renaixentista «és excepcional, no en tenim altre», arquitectònicament suggestiu i original i indicatiu de l'evolució de la dinàmica monàstica: l'esperit de sacrifici devia anar perdent el seu rigor i el fet és que les monges del s. XVI tenien fred al dormitori i van voler abaixar el sostre perquè no en fes tant, «l'enteixinat els el va pagar el Consell de Cent», afegeix Antoni Navarro.

L'espai del dormitori és enorme, tant, que l'avantprojecte preveu crear dins l'espai una sala anomenada *tècnica* separada de l'exposició, on s'instal·larien els aparells de refrigeració i al damunt de la qual hi hauria un ventilador i una torre de recuperació. És evident que la torre de recuperació d'aire ha de comunicar necessàriament amb l'exterior; perquè això sigui possible l'avantprojecte pretén eliminar un tros de la coberta del monestir, però precisament l'única part de la coberta que es conserva del segle XIV, la resta conserva la forma gòtica però el material és posterior. A part d'això, desapareixeria la zona del dormitori on hi havia uns passadissos i unes escaletes que comunicaven entre si diverses parts del monestir segons les necessitats que a cada moment es plantejaven a les monges, per això ofereix un aspecte quasi caòtic però que reflecteix la dinàmica monàstica. Segons la Generalitat, la torre de recuperació d'aire podria instal·lar-se al jardí de manera que els espais medievals i renaixentistes es mantinguin intactes.

«No hi ha conflictes entre la Generalitat i l'ajuntament» ens diu l'arquitecte Antoni Navarro, «el que nosaltres volem és garantir que no es falsegi la història i que les pedres medievals segueixin dient coses a qui les va a veure, que parlin». □